

UNIVERSITEIT TWENTE.

Voorzitter URaad

COLLEGE VAN BESTUUR

VAN
drs. J.Beijering
T 053-4893903
j.beijering@utwente.nl

DATUM
30 oktober 2013
ONS KENMERK
S&B/401.436/jb

PAGINA
1 van 1
BIJLAGEN
1

ONDERWERP: Aangepast UT-toetskader

Geachte Voorzitter,

Ter informatie stuur ik u hierbij de definitieve versie van het aangepaste UT Toetskader (september 2013). Dit aangepaste kader voor toetsbeleid van de UT is op 14 oktober jl. door het College van Bestuur vastgesteld op basis van een positief advies van de UCO (d.d. 26 september 2013). Deze voorliggende versie is een aanpassing van het bestaande toetskader waaraan de U-Raad op 8 juni 2011 haar instemming heeft verleend.

De Universiteitsraad is de afgelopen jaren een paar keer geïnformeerd over de stand van zaken m.b.t. de implementatie van het "oude" UT-toetskader. Op 30 januari jl. is hierover nog gecommuniceerd met het CvB middels de beantwoording van vragen vanuit de Commissie OOS.

Sinds 2011 hebben enkele ontwikkelingen plaatsgevonden waardoor aanpassing van het UT-Toetskader (versie april 2011) nodig was:

- De UT in brede zin heeft de afgelopen periode hard gewerkt aan de implementatie van het Twents Onderwijs Model (TOM) voor de bacheloropleidingen. Uiteraard moet het toetsbeleid ook goed zijn afgestemd op deze onderwijsvisie. In de 2013 versie van het UT-Toetskader wordt daarom ook ingegaan op implicaties van deze onderwijsvisie voor de visie op toetsing. Een samenvatting van het Twents Onderwijsmodel en de implicatie hiervan op de toetsvisie is opgenomen in bijlage 1.
- Het CvB heeft de Richtlijn BSc OER 2013-2014 aangepast i.v.m. TOM (zie bijlage 2).

Uiteraard blijft ook een adequate implementatie van het aangepaste UT-toetskader onderwerp van aandacht voor het CvB. Op advies van de UCO wordt het toetskader na 1 jaar geëvalueerd. S&B zal, in afstemming met de UCO, de monitoring voor haar rekening nemen. Het onderwerp 'Toetsbeleid' zal ook standaard worden geagendeerd voor de VOJO's en NAJO's tussen het CvB en de faculteiten.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Overeenkomstig het door het College van Bestuur genomen besluit,
Secretaris van de Universiteit,

Mr. H.J. van Keulen

DE ONDERNEMENDE UNIVERSITEIT

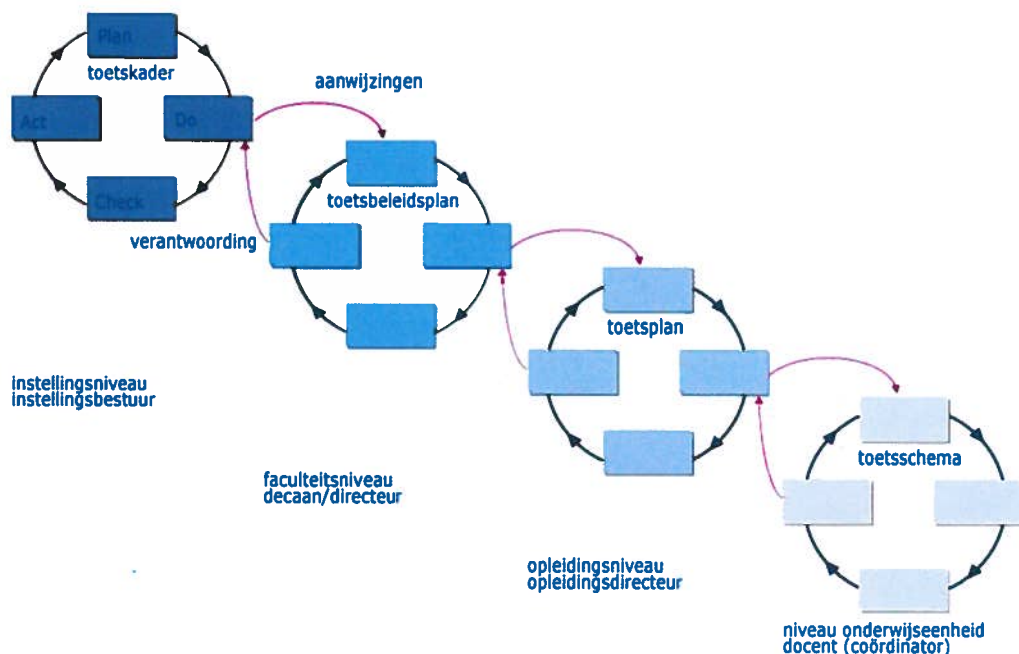
Postbus 217
7500 AE Enschede
www.utwente.nl

UT Toetskader

Kader voor integraal toetsbeleid Universiteit Twente

Definitieve Versie september 2013

Het toetskader bepaalt het karakter van het integrale toetsbeleid van de UT: van de maatregelen en voorzieningen die worden getroffen om de kwaliteit van toetsing en examinering te bewaken en bevorderen. Het beschrijft wat in goed toetsbeleid vastgesteld moet zijn. De invulling van het kader gebeurt op het niveau van de faculteiten, de opleidingen en de onderwijseenheden.

Definitieve versie

In de UCO-vergadering van 26 september 2013 heeft de UCO een positief advies uitgebracht richting het College van Bestuur over onderhavige versie, waarna deze versie door het College van Bestuur is vastgesteld in zijn vergadering van 21 oktober 2013

Inhoud

1. Vooraf
2. Integraal toetsbeleid
3. Het UT-kader
  - a) toetskwaliteit op faculteitsniveau
  - b) toetskwaliteit op opleidingsniveau
  - c) toetskwaliteit op het niveau van een onderwijseenheid
4. borging van kwaliteit examens en tentamens door examencommissie

Bijlagen:

- 1: Onderwijsvisie UT: het Twents onderwijsmodel (TOM) met implicaties voor toetsvisie
- 2: Handreiking Regels & Richtlijnen examencommissie 2013-2014 (par 5)
- 3: Toetsing in richtlijn BSc OER 2013-2014 (art. 4)

1. Vooraf:

Sinds 2011 hebben enkele ontwikkelingen plaatsgevonden waardoor aanpassing van het UT-Toetskader (versie april 2011) nodig was:

- De UT in brede zin heeft de afgelopen periode hard gewerkt aan de implementatie van het Twents Onderwijs Model (TOM) voor de bacheloropleidingen. Uiteraard moet het toetsbeleid ook goed zijn afgestemd op deze onderwijsvisie. In de 2013 versie van het UT-Toetskader zal daarom worden ook ingegaan op implicaties van deze onderwijsvisie voor de visie op toetsing. Een samenvatting van het Twents Onderwijsmodel en de implicatie hiervan op de toetsvisie is opgenomen in bijlage 1.
- Het CvB heeft de Richtlijn BSc OER 2013-2014 aangepast i.v.m. TOM (zie bijlage 2).
- Mede i.v.m. TOM (waar modules gedeeld worden door verschillende opleidingen) is het van belang dat ook de Regels en Richtlijnen van de verschillende examencommissie op elkaar worden afgestemd. Het CvB heeft een handreiking Regels & Richtlijnen besproken met alle examencommissies. In de loop van 2013-2014 zal dit proces naar verwachting worden afgerond (zie bijlage 3).
- De UT bereidt momenteel de instellingstoets voor. In de kritische reflectie (versie 3.0 aug 2013) wordt de organisatie van kwaliteitszorg beschreven op 4 verschillende organisatieniveaus. Deze versie van het Toetskader is daarop aangepast.

Het UT-Toetskader versie september 2013 sluit, net als de vorige versie, aan bij de WHW, de accreditatievereisten en de Richtlijn BSc OER en is tevens afgestemd met de handreiking R&R van de examencommissie.

2. Integraal toetsbeleid

Integraal toetsbeleid is een samenhangend stelsel van kwaliteitszorg waarin maatregelen en voorzieningen zijn getroffen om de kwaliteit van toetsing en examinering te bewaken en bevorderen. Hiertoe wordt binnen de Universiteit Twente een aantal PDCA-cycli uitgevoerd op verschillende organisatie niveaus: niveau van de instelling, niveau van de faculteit, niveau van de opleiding en niveau van een onderwijseenheid. Dat samenhangend stelsel kan beschreven worden aan de hand van de verantwoordelijkheden van de belangrijkste spelers in de organisatie, hun activiteiten en de documenten waaruit hun activiteiten blijken (zie ook figuur op 1^e pagina).

Het CvB (instellingsniveau), de decaan (faculteitsniveau), de opleidingsdirecteur (opleidingsniveau) en de coördinator van een onderwijseenheid (module of cursus) zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit op het onderwijs en dus ook van de toetsing. Zij moeten zorg dragen voor kwaliteitsbewaking en –verbetering.

De examencommissie (van een opleiding of groep van opleidingen) is het orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad. Ook is de examencommissie wettelijk verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van examens en tentamens. Borgen betekent zekerheid geven. De examencommissie heeft dus als taak zekerheid te geven over de kwaliteit. Dit kan zij doen door een onafhankelijk oordeel te geven over de kwaliteit aan de hand van vooraf gestelde criteria. De examencommissie heeft hier dus duidelijk een controlerende taak.

Persoon	verantwoordelijk voor
CvB/RM	opstellen toetskader + (PDCA) bewaking van uitvoering en verbetering van toetskader
Decaan	opstellen toetsbeleid + (PDCA) bewaking van uitvoering en verbetering van beleid
OLD/OWD	opstellen toetsplan + (PDCA) bewaking van uitvoering en verbetering van plan (incl. programma)
Coördinerend docent	opstellen toetsschema + (PDCA) bewaking van uitvoering en verbetering van schema
Docent	opstellen toetsspecificatie + (PDCA) bewaking van uitvoering verbetering van specificatie
-----	
Examencommissie	Verantwoordelijk voor borging van kwaliteit van tentamens en examens: - borging kwaliteit examens: controle op bereiken van eindtermen door individuele studenten (d.m.v. controle toetsplan opleiding) - borging kwaliteit tentamens: controle op kwaliteit van toetsing a.d.h.v. kwaliteitscriteria/protocollen
Examinator	Wordt door de examencommissie aan gewezen ten behoeve van het afnemen van tentamens en toetsen en het vaststellen van de uitslag daarvan. De examinatoren verstrekken de examencommissie de gevraagde inlichtingen (WHW art. 7.12c)

Voor de werking van de PDCA-cycli op verschillende niveaus wordt verwezen naar de kritische reflectie voor de instellingstoets.

3. Het UT-toetskader

In het toetskader legt het instellingsbestuur visie en het beleid op grote lijn vast en stelt het kader vast waarbinnen het management van de faculteiten dient te opereren. Ten aanzien van de toetskwaliteit op faculteitsniveau zijn de volgende maatregelen en voorzieningen om de kwaliteit van toetsing en examinering te bewaken om toetskwaliteit te bewaken

- **Aspecten op faculteitsniveau**

1. Toetsbeleid wordt op faculteitsniveau vastgesteld. Dit impliceert: een faculteit {of een (groep van) opleiding(en)} beschikt over een toetsbeleid, voert dit uit, evalueert het en stelt het bij (PDCA-cyclus). In het toetsbeleid zijn minimaal opgenomen:
  - Hoe toetsing wordt ingezet als instrument tot sturing.

- Verantwoordelijkheden van betrokkenen.
  - Wijze waarop de faculteit zorgdraagt voor de aantoonbare deskundigheid op het gebied van toetsing en beoordeling van de docenten/examinatoren¹. Zij scheppen mogelijkheden voor scholing, advisering en ondersteuning door toetsdeskundigen.
  - Wijze van periodieke evaluatie.
2. In de Onderwijs- en Examenregeling dienen de volgende zaken te zijn geregeld:
- de wijze van programmering van verroosterde tentamens en hertentamens (WHW art 7.13);
  - het aantal keren dat er voor een onderwijseenheid jaarlijks gelegenheid wordt gegeven voor summatieve toetsing en de regels die gelden voor de toetsing (inclusief praktische oefeningen); (NB. De examencommissie kan in bijzondere gevallen toestaan dat wordt afgeweken van het aantal malen en de wijze waarop tentamens kunnen worden afgelegd.);
  - de wijze waarop het in- en uitschrijven voor de verroosterde toetsing is geregeld.
- De artikelen omtrent toetsing die in de richtlijn BSc OER voor de bacheloropleidingen zijn vermeld, zijn opgenomen in bijlage 2.

• *Aspecten op opleidingsniveau*

3. Zorg dat aan belangrijke basisvoorwaarden wordt voldaan zoals:
- Voor de opleiding zijn duidelijke eindtermen geformuleerd die aansluiten bij de Nederlandse kwalificatiestructuur (de Dublin Descriptoren en/of de 3TU Criteria for Academic Bachelor's and Master's (ook wel Meijers' criteria)) en voldoen aan internationale eisen.
  - De eindkwalificaties zijn vertaald naar leerlijnen binnen de opleiding en/of leerdoelen voor verschillende onderwijseenheden
  - De opleiding zorgt voor een goede aansluiting tussen de eindtermen van de opleiding, de leerlijnen en/of de leerdoelen van de curriculumonderdelen en de toetsing van de leerdoelen.
  - De empirische en de ontwerpcyclus van het wetenschappelijk denken zijn opgenomen in de leerdoelen van de opleiding.
4. Elke opleiding heeft een toetsplan² waarin minimaal is opgenomen:
- Hoe de opleiding ervoor zorgdraagt dat het beoogde niveau van de opleiding wordt bereikt; dus op welke wijze de eindkwalificaties van de opleiding aansluiten bij de Dublin descriptoren of Meijers' criteria.
  - De wijze waarop de opleiding ervoor zorgdraagt dat studenten de eindkwalificaties bereiken (zie ook punt 3).
  - Hoe de toetsing aansluit op de onderwijsvisie en bijpassende toetsvisie.
  - Hoe de relevante kennisgebieden en/of de leerlijnen in het curriculum worden getoetst.
  - Waar en hoe in de opleiding academische vaardigheden getoetst worden.
  - Hoe de opleiding fraude aanpakt (preventief en reactief).
5. Disciplinaire kennis, vaardigheden en attitudes komen (zeker binnen TOM) op een geïntegreerde wijze aan bod en deze integratie impliceert dat er competentiegericht getoetst wordt. Vanuit de onderwijsvisie van de UT ligt het voor de hand dat in het kader van meer activerend onderwijs, meer gebruik wordt gemaakt van toetsvormen zoals peer reviews, self assessments, formatieve toetsen en toetsing van 'project deliverables' (tussenproducten) e.d. Een opleiding kan een aantal randvoorwaarden m.b.t. bepaalde toetsvormen vaststellen zoals:
- maximaal percentage mc-toetsten in het eerste jaar,
  - relatieve beoordeling altijd in combinatie met absolute beoordelingen

¹ De examencommissie zal alleen examinatoren aanwijzen die geschoold en/of bekwaam verklaard zijn en beschikken over de competenties zoals beschreven in de UTQ/BKO competenties voor "Testing & Assessment". De examiner is in staat bij het ontwikkelen van de toetsing en beoordeling kwaliteitsregels (o.b.v. richtlijnen van de examencommissie) en regels en richtlijnen in de OER toe te passen; de voor toetsing en beoordeling noodzakelijke instrumenten te ontwikkelen en adequaat in te zetten (waaronder een toetsmatrijs, toetsmaterialen, beoordelings-voorschriften en -modellen); de toets te evalueren en de resultaten te analyseren en bij het opstellen, afname, beoordeling en analyse van toetsen, de administratieve afhandeling en archivering, de geldende richtlijnen in acht te nemen.

² Ter ondersteuning van de opleidingen is een format voor toetsplannen beschikbaar

6. Specifieke aandachtspunten

- De geselecteerde toetsvormen binnen een tentamen sluiten aan op de leerdoelen van een onderwijseenheid en zijn consistent met de onderwijsvorm die zijn gekozen om de leerdoelen te bereiken.
  - De toetsing is zodanig dat in de beginfase van de opleiding duidelijk wordt of de student de studie succesvol zal kunnen afronden. Onderwijs en toetsing moeten voor een redelijke diagnose van het talent van de student voor de opleiding zorgen.
  - De toetsing van een onderwijseenheid wordt, zeker in het eerste jaar van de bacheloropleidingen, gelijkmatig over meer toetsmomenten gespreid binnen de duur van die onderwijseenheid. Vanuit de UT onderwijsvisie (TOM) ligt het voor de hand dat er vaak diagnostisch en formatief wordt getoetst om studenten inzicht te geven in hun voortgang en hun verbeterpunten. Het aantal summatieve toetsen dient efficiënt en beperkt te zijn. Naarmate de zelfstandigheid van de student gedurende de studie toeneemt, zal het aantal formatieve toetsen kunnen afnemen.
  - Bij de planning van de verschillende toetsmomenten mogen de toetsen het volgen van onderwijs niet belemmeren.
  - Studenten krijgen regelmatig en snel feedback op hun prestaties. Dit gebeurt door op meer momenten diagnostisch of formatief te toetsen. Daarbij is er een goede balans tussen groepsfeedback en individuele feedback.
  - Herkansingen (binnen TOM) worden, indien mogelijk, direct na een vakantie gepland, in ieder geval zo snel mogelijk na het afsluiten van de module. Dit maakt het voor studenten mogelijk om fulltime bezig te gaan met de volgende module.
7. De kwaliteit van toetsing wordt regelmatig op opleidingsniveau gecontroleerd en bij gesignaleerde problemen wordt tijdig en adequate actie ondernomen.
8. Het behaalde (eind)niveau van de studenten worden regelmatig op opleidingsniveau gecontroleerd en bij gesignaleerde problemen wordt tijdig en adequate actie ondernomen.

• Aspecten op het niveau van een onderwijseenheid

9. Zorg dat aan belangrijke basisvoorwaarden wordt voldaan zoals:

- Voor iedere onderwijseenheid zijn de leerdoelen expliciet en toetsbaar beschreven³
  - De toetsvormen van een onderwijseenheid zijn afgeleid van en sluiten aan op de leerdoelen van de onderwijseenheid en de onderwijsvormen die zijn gekozen om de doelen te bereiken. Voor het toetsen of leerdoelen zijn bereikt zal een diversiteit aan toetsvormen worden gebruikt zodat er goede kansen zijn voor studenten met verschillende leerstijlen.
10. Iedere onderwijseenheid heeft een toetsschema⁴ waarin staat uit welke toetsen het tentamen bestaat (wanneer en in welke vorm afgenomen), voor welke van deze toetsen er een reparatieoptie is en welke vorm deze heeft, wat de onderlinge weging van de toetsen is en het minimum vereiste cijfer per toets (zie ook richtlijn BSc OER art 4.4)
11. Iedere toets voldoet aan de kwaliteitscriteria:
- validiteit: de toets meet wat deze beoogt te meten en dat is dat leerdoelen zijn bereikt. Bij validiteit speelt zowel inhoud (congruent met leerdoelen), niveau (de moeilijkheidsgraad) als representativiteit een rol
  - betrouwbaarheid: de toets maakt een betekenisvol onderscheid tussen studenten die de leerdoelen goed of minder goed beheersen. Hierbij speelt de kwaliteit van de toets een rol (onderscheidend vermogen, minimale gokkans, eenduidigheid), de omstandigheden waaronder de toets wordt afgenomen (standaardisatie en objectiviteit) en de wijze waarop de resultaten worden beoordeeld (objectief, niet willekeurig, nauwkeurig).

³ er is een job-aid beschikbaar voor het formuleren van leerdoelen

⁴ er is een job-aid beschikbaar voor het maken van toetsschema's

- transparantie: voorafgaand aan het onderwijs van een onderwijsseenheid is duidelijk aan de studenten gecommuniceerd

12. Specifieke aandachtspunten:

- Voor iedere toets bestaat een toetsspecificatie⁵ (of toetsmatrijs)
- Er zijn voor iedere toets beoordelingsprocedures en –modellen voorhanden
- De wijze van cesuurbepaling⁶ is vooraf gemotiveerd en vastgelegd.
- Toetsen worden geëvalueerd o.b.v. analyse van de resultaten. Indien de toetsanalyse hiertoe aanleiding geeft, kan dit leiden tot aanpassing van de cesuur en beoordeling.

4. Borging van de kwaliteit van examens en tentamens door de examencommissie(s)

De examencommissie heeft als wettelijke taak de borging van de kwaliteit van examens en tentamens. De decaan benoemt de leden en draagt er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie voldoende wordt gewaarborgd

13. De decaan benoemt examencommissieleden die beschikken over de noodzakelijke deskundigheid om hun rol adequaat te kunnen vervullen.
14. De decaan stelt middelen beschikbaar voor examencommissies voor scholing, advisering en ondersteuning.

Meer informatie en handige tools zijn te vinden op:

- de website van de Onderwijskundige Dienst: <http://www.utwente.nl/so/toetsing>
- de website van de faculteit Management en Bestuur: http://www.utwente.nl/mb/onderwijs/organisatie/onderwijsbeleid/toetsbeleid/job_aids_tb.doc/

⁵ er is een job-aid beschikbaar voor het ontwerpen van toetsspecificaties

⁶ Bij een *absolute* cesuur wordt de zak/slaaggrens bepaald voordat de studenten de toetsing hebben afgelegd. Het referentiepunt voor de cesuur ligt hierbij dus in de *inhoud* van het tentamen. Bij een *relatieve* cesuur ligt het referentiepunt voor de zak/slaaggrens in de betrouwbaarheid van de toets, de resultaten van een studentenpopulatie uit een eerder cohort of de resultaten van het huidige cohort.

BIJLAGE 1: Onderwijsvisie UT: het Twents onderwijsmodel met implicaties voor toetsvisie

De Universiteit Twente hanteert voor haar bachelor opleidingen het Twents Onderwijs Model (TOM). De visie op het onderwijs binnen TOM is ingegeven door een overtuiging over wat we onze studenten moeten meegeven om succesvol te zijn in een snel veranderende, hoog technologische mondiale samenleving. Dat is niet enkel een solide theoretische basis in een bepaalde discipline of set van disciplines, maar ook de vaardigheid de principes die hier zijn aangeleerd toepasbaar te maken in andere domeinen. Deze 'transferable skills' zijn de permanente waarde in een omgeving waar kennis snel verouderd.

Bij de ontwikkeling van TOM werd gestreefd naar onderwijs dat aantrekkelijker is voor studenten, maar ook meer goede studenten aantrekt, en dat het onderwijs efficiënter en beter wordt gegeven met een hoger rendement. Het uitgangspunt is dat geschikte studenten die voltijds studeren een onderwijseenheid met succes af kunnen ronden in de nominale tijd (420 uur voor een module van 15 EC).

De basis ingrediënten van effectief onderwijs⁷ komen in het kort het neer op:

1. Reciprociteit tussen studenten: studenten leren bijzonder effectief van en met elkaar, in het bijzonder als ze van elkaar afhankelijk zijn.
2. Actieve leervormen: lezen is beter dan luisteren, zelf bespreken en toepassen doet kennis beklippen en helpt testen van het begrip.
3. Continue inspanning: in een korte tijd heel veel kennis absorberen, gevolgd door periodes van lage activiteit is niet effectief.
4. Accommodatie van verschillen in interesse en leerstijl: verschillende onderwijsvormen en keuzeruimte in curricula behoedt voor uitval.
5. Regelmatige en snelle feedback: bevestiging van begrip moet snel op de verwerving van kennis volgen.
6. Gemeenschap: identificatie met een academische gemeenschap (collega-studenten en staf) vertaalt zich in intrinsieke motivatie.
7. Hoge verwachtingen expliciet maken. Het is voor studenten niet altijd evident dat er prestaties worden verwacht.

Het Twents onderwijsmodel is een modulair opgezet onderwijsmodel. De curricula zijn opgebouwd uit modules die even groot zijn. Ze hebben dezelfde lengte (10 weken) en studielast (15 EC). Daarnaast wordt er voor de student in het derde studiejaar maximale flexibiliteit gecreëerd voor het samenstellen van een eigen studieprogramma (keuzeruimte en keuze bij het afstuderen).

In een module komen studenten in aanraking met meerdere inhoudelijke kennisgebieden/subject area's. Dat kan zowel parallel als sequentieel. Daarnaast bestaat elke module uit een onderdeel dat we 'project' noemen. Hier integreren studenten het aangeboden materiaal, testen ze hun begrip en ontdekken ze nieuwe onderzoeks- en/of ontwerp vragen.

De structuur is er op ingericht dat de student zo snel mogelijk op de voor hem of haar geschikte plek zit. Studenten worden gestimuleerd een ondernemende houding te ontwikkelen en actief betrokken te zijn bij hun omgeving. Studenten worden geacht in belangrijke mate verantwoordelijkheid te zijn voor eigen onderwijs.

Tot zover de essentie van het Twents OnderwijsModel (TOM). Deze onderwijsvisie heeft de volgende implicaties voor de toetsvisie.

1. Een toetsvorm volgt logischerwijs uit de (leer)doelen die zijn gesteld en de onderwijsvormen die zijn gekozen om de doelen te bereiken. Vanuit de onderwijsvisie ligt het voor de hand dat in het kader van meer activerend onderwijs, meer gebruik wordt gemaakt van andere toetsvormen zoals peer reviews, self assessments, formatieve toetsen en toetsing van 'project deliverables' (tussenproducten) e.d. Een opleiding kan een aantal randvoorwaarden m.b.t. bepaalde toetsvormen vaststellen zoals:
  - maximaal percentage toetsen dat werkt met "pass-fail"- beoordeling
  - relatieve beoordeling altijd in combinatie met absolute beoordelingen⁸

---

⁷ Zie RoUTe 14 + en beschrijving Twents Onderwijs Model versie 3.3.

2. Vanuit de onderwijsvisie van continue inspanning ligt het voor de hand dat er regelmatig wordt getoetst, zeker in het eerste jaar, in de laatste helft van het tweede jaar en het derde jaar zal het aantal toetsen (i.v.m. zelfstandigheid) minder zijn.
3. Voor het toetsen of leerdoelen zijn bereikt zal een diversiteit aan toetsvormen worden gebruikt zodat er goede kansen zijn voor studenten met verschillende leerstijlen.
4. De politieke en maatschappelijke wens is dat studenten zo snel mogelijk op de juiste plek zitten. Aan de eerste twee modules worden daarom extra eisen gesteld.
5. Onderwijs en toetsing moeten voor een redelijke diagnose van het talent van de student voor de opleiding zorgen.
6. De opleiding wil studenten regelmatig en snelle feedback geven op hun prestaties. Dit gebeurt door op meer momenten diagnostisch of formatief te toetsen. Een toename van formatief toetsen kan gepaard gaan met een afname van summatief toetsen. Dit alles komt de kosteneffectiviteit ten goede.
7. Herkansingen (zo al nodig binnen TOM), vallen zo veel mogelijk binnen de module. Voor toetsen na week 7 van een kwartiel worden de herkansingen in of direct na vakantie periodes gepland. Dit maakt het voor studenten mogelijk om fulltime bezig te gaan met de volgende module.
8. Studenten leren effectief van en met elkaar. Ze moeten echter wel allemaal individueel voldoen aan de eindkwalificaties van de opleiding. Er moet dus een goede balans zijn tussen groepsfeedback en individuele feedback en tussen groepsbeoordeling en individuele beoordeling.
9. Een module is een onderwijseenheid, waarin disciplinaire kennis, vaardigheden en attitudes op een geïntegreerde wijze aan bod komen en deze integratie wordt ook als zodanig getoetst.
10. Het projectprobleem kan ontleend worden aan de wetenschappelijke/maatschappelijke context van de discipline. De student leert hierdoor problemen te onderkennen, te analyseren en op basis van de analyse te komen tot een hypothese/ontwerpopdracht en deze vervolgens in een adequate onderzoeksvorm te toetsen of in een ontwerp te realiseren. Dit is de empirische (c.q. ontwerp-)cyclus van ons wetenschappelijk denken en is een belangrijk onderdeel van de toetsing.
11. Hoge verwachtingen expliciet maken naar studenten impliceert dat studenten moeten meedoen met alle eerste toetsen. Herkansingen zijn echt een tweede gelegenheid en geen extra tentamenmogelijkheid op een ander tijdstip.

---

⁸ Bij een *absolute* cesuur wordt de zak/slaaggrens bepaald voordat de studenten de toetsing hebben afgelegd. Het referentiepunt voor de cesuur ligt hierbij dus in de *inhoud* van het tentamen. Bij een *relatieve* cesuur ligt het referentiepunt voor de zak/slaaggrens in de betrouwbaarheid van de toets, de resultaten van een studentenpopulatie uit een eerder cohort of de resultaten van het huidige cohort. (citaat uit: <http://toetsing.hum.uu.nl/modules/cesuur/cesuur-theorie/>)

Bijlage 2: Richtlijn Onderwijs- en Examenregeling Bacheloropleidingen 2013-2014

PARAGRAAF 4 – ONDERWIJS EN TOETSING

Art 4.1: algemeen

1. Een onderwijseenheid wordt afgerond met een tentamen.
2. Het tentamen kan uit een aantal toetsen bestaan.
3. Een toets kan in meerdere, in de tijd gespreide onderdelen worden afgenomen. Resultaten van deze onderdelen worden niet opgenomen in het SIS, maar kunnen met studenten gedeeld worden via Blackboard.
4. Toetsresultaten worden uitgedrukt in een cijfer van 1 tot en met 10, met één decimaal.
5. Het tentamenresultaat wordt uitgedrukt in een geheel cijfer van 1 tot en met 10.
6. Een tentamenresultaat van 5,5 of hoger is een voldoende.
7. Enkel bij een met een voldoende afgerond tentamen worden EC voor de onderwijseenheid toegekend. Voor onderdelen van onderwijseenheden en/of gehaalde toetsen worden geen EC toegekend.
8. Indien voor de student voor eenzelfde onderwijseenheid of onderdeel daarvan meer dan één op zich geldende beoordelingen zijn vastgesteld, is de hoogste beoordeling geldig.

Art 4.2: Modules

1. Een module is een onderwijseenheid van 15 EC, waarin disciplinaire kennis, inzicht, vaardigheden en attitude op een samenhangende wijze ontwikkeld worden.
2. Elke module heeft een module-coördinator en een module-examinator. Dit kan dezelfde persoon zijn.

Art. 4.3: inschrijving voor de onderwijseenheid en de toetsen

1. Aan onderwijseenheden kan enkel worden deelgenomen als
  - a. de student zich voor aanvang voor de onderwijseenheid heeft ingeschreven via het SIS en
  - b. de student aan de in de opleidingsspecifieke bijlage vastgestelde voorkenniseisen voor de onderwijseenheid voldoet.

De voorwaarde onder a) vervalt indien het onderwijs betreft dat niet onder TOM valt en de student uitsluitend deelneemt aan de afsluitende toets of de herkansing daarvan.
2. Inschrijven voor een onderwijseenheid houdt ook inschrijving voor alle toetsen in de onderwijseenheid in.
  - a. Voor het onderwijs dat niet onder TOM valt kan apart ingeschreven worden voor afsluitende schriftelijke toetsen en de herkansing daarvan ingeval de student zich niet voor aanvang van de onderwijseenheid heeft ingeschreven voor de onderwijseenheid zelf.
3. Wanneer de student door overmacht niet kan deelnemen aan een toets van het TOM-onderwijs, wordt dit met reden gemeld aan de studieadviseur.
  - a. Indien de student niet verschijnt bij een toets van het TOM-onderwijs waarvoor hij zich niet met reden via de studieadviseur heeft afgemeld, geldt dit als een onvoldoend resultaat.
4. Voor toetsen van het onderwijs dat niet onder TOM valt kan de student zich tot en met de dag vóór de desbetreffende toets uitschrijven via het SIS.
  - a. Indien de student niet verschijnt bij een toets van het onderwijs dat niet onder TOM valt waarvoor hij zich niet via het SIS heeft afgemeld, geldt dit als een onvoldoende resultaat.

Art. 4.3: toetsschema

1. De wijze waarop het tentamenresultaat volgt uit de toetsen is per onderwijseenheid vastgelegd in een toetsschema.
2. Het toetsschema wordt vastgesteld door het opleidingsbestuur.
3. Het toetsschema moet uiterlijk twee weken voor aanvang van de onderwijseenheid zijn gepubliceerd op Blackboard.
4. Het toetsschema vermeldt ten minste:
  - a. Wanneer en in welke vorm toetsen worden afgenomen,
  - b. voor welke van deze toetsen er een eventuele reparatieoptie is en welke vorm deze heeft,
  - c. de onderlinge weging van de toetsen,
  - d. eventuele vereiste minimum cijfers per toets.
5. Het opleidingsbestuur kan, na overleg met de examencommissie, gedurende de onderwijseenheid het toetsschema wijzigen.
- 5a) De examencommissie kan in bijzondere gevallen individuele studenten de gelegenheid geven om een toets op een andere wijze af te leggen dan is bepaald in het toetsschema van de betreffende onderwijseenheid.

Art. 4.5: Extra toetskansen

1. De examencommissie kan in bijzondere gevallen individuele studenten extra gelegenheden geven om een toets af te leggen. Zo nodig kan het tentamenresultaat in deze gevallen aangehouden worden.

2. Tot het afleggen van schriftelijke en mondelinge toetsen voor onderwijseenheden van minder dan 15 EC (het onderwijs dat niet onder TOM valt) wordt twee maal per jaar de gelegenheid gegeven.
3. Voor onderwijseenheden die enkel uit een praktische oefening bestaan, kunnen toetsen minimaal één keer per jaar worden afgelegd.
4. In afwijking van het gestelde in lid 2 van dit artikel wordt minstens eenmaal in een studiejaar gelegenheid gegeven tot het afleggen van een toets van een onderwijseenheid die wel deel uitmaakt van het onderwijsprogramma, maar waarvan in dat studiejaar geen onderwijs is aangeboden.

Art. 4.6: mondelinge toetsen

1. Het mondeling afnemen van een toets is openbaar, tenzij de examencommissie in een bijzonder geval anders heeft bepaald, al dan niet op verzoek van de examinerator of de student.
2. Als de student of de examinerator derden aanwezig wil laten zijn bij het afnemen van een mondelinge toets, moet hij dit uiterlijk 10 werkdagen voor de mondelinge toets melden bij de examencommissie. Afstudeercolloquia zijn uitgezonderd van deze bepaling.
3. Indien de examencommissie heeft bepaald dat leden van de examencommissie of een waarnemer namens de examencommissie aanwezig zal zijn bij de mondelinge toets wordt dit minimaal een werkdag vóór de toets door de examencommissie aan de examinerator en de student bekend gemaakt.

Art. 4.7: termijn beoordeling

1. De examinerator maakt 1 werkdag na het afnemen van een mondelinge toets de uitslag bekend via het SIS
2. De termijn voor het vaststellen en bekend maken van een uitslag over een schriftelijk of op andere wijze afgenomen toets wordt in het toetschema van de onderwijseenheid opgenomen.
3. Binnen 10 werkdagen na het afronden van de onderwijseenheid wordt het tentamenresultaat of het eventueel aanhouden van dit resultaat op grond van het bepaalde in artikel 4.5, lid 1 via het SIS aan de student bekend gemaakt.
- 3.a Het opleidingsbestuur kan op verzoek van de verantwoordelijke examinerator besluiten deze termijn te verlengen met maximaal 5 werkdagen indien de complexiteit en/of de omvang van het te beoordelen werk daartoe aanleiding geven.
4. Het in lid 1 gestelde is niet van toepassing indien de mondelinge toets deel uitmaakt van een serie mondelinge toetsen van dezelfde onderwijseenheid, die zich over meer dan één werkdag uitstrekt. In dat geval stelt de examinerator na afloop van de serie mondelinge toetsen binnen één werkdag de uitslag vast.
5. Indien de beoordeling voor een toets wordt verkregen door het maken van een of meerdere opdrachten, het schrijven van een verslag of het maken van een scriptie geldt de deadline voor inlevering van het laatste onderdeel als toetsdatum.
6. Indien een examinerator door bijzondere omstandigheden niet in staat is de in lid 2 bedoelde termijn na te komen, meldt hij dit met redenen omkleed aan de examencommissie. De betrokken student wordt door de examencommissie onverwijld van de vertraging op de hoogte gesteld onder vermelding van de termijn waarbinnen de uitslag alsnog bekend wordt gemaakt. Indien de examinerator naar het oordeel van de examencommissie in gebreke blijft, kan zij een andere examinerator opdragen het cijfer vast te stellen.
7. Wanneer een tweede gelegenheid voor een toets korte tijd na de eerste gelegenheid is gepland, zijn de toetsuitslagen beschikbaar op een tijdstip waarop de student minimaal 5 werkdagen de tijd heeft om zich op de tweede gelegenheid voor te bereiden.

Art. 4.8: geldigheidsduur

1. De geldigheidsduur van een tentamenresultaat is zes jaar. De examencommissie kan deze termijn in individuele gevallen op verzoek van de student verlengen.
2. Resultaten van toetsen zijn alleen geldig in het studiejaar waarin deze zijn behaald. De examencommissie kan deze termijn in individuele gevallen op verzoek van de student verlengen.
3. Wanneer het tentamen van een onderwijseenheid uit één toets bestaat, is het toetsresultaat bij vaststelling een tentamenresultaat.

Art. 4.9: nabesprekings- en inzage recht

1. De student heeft recht op een nabespreking van een toets met de examinerator, waarbij de examinerator de gegeven beoordeling motiveert. Als er geen collectieve nabespreking is, kan de student binnen 10 werkdagen na de bekendmaking van de uitslag van een toets een verzoek indienen bij de examinerator voor een individuele nabespreking. De nabespreking moet uiterlijk vijf weken na de bekendmaking van de uitslag van de toets worden gehouden, in aanwezigheid van de examinerator of een gemandateerde vervanger.
2. Gedurende 2 jaar na de beoordeling kan de student zijn beoordeelde werk inzien.

Art. 4.10: bewaartermijn toetsen

De opgaven, uitwerkingen en het beoordeelde werk van de schriftelijke toetsen worden gedurende twee jaar na de beoordeling bewaard in de desbetreffende leerstoel- of vakgroepadministratie.

Bijlage 3: Handreiking R&R voor examencommissies (par 4 & 5)

Paragraaf 4: Regels ten aanzien van de borging van kwaliteit van tentamens en examens (WHW art. 12 b lid 1a)

Artikel 17: Borging van kwaliteit algemeen

1. De examencommissie heeft om de kwaliteit van tentamens en examens goed te kunnen borgen een aantal kwaliteitscriteria geformuleerd die zij regelmatig zal onderzoeken met behulp van protocollen. Er zijn protocollen geformuleerd⁹:
  - a) op opleidingsniveau ten behoeve van de kwaliteit van examens
  - b) op het niveau van onderwijseenheden ten behoeve van de kwaliteit van tentamens en toetsen
  - c) op het niveau van de eindopdrachten van opleidingenN.B.: de borging van de kwaliteit van examinatoren – o.a. zijn zij toetsbekwaam- doet de examencommissie bij het aanwijzen van examinatoren (R&R art. 4)
2. De protocollen maken deel uit van deze Regels & Richtlijnen en zijn opgenomen in de bijlage 1.

Artikel 18: Regels ten aanzien van de borging kwaliteit van examens

1. De eindkwalificaties van de opleiding, zoals beschreven in de Onderwijs- en Examenregeling, zijn helder en meetbaar geformuleerd.
2. De examencommissie beoordeelt de kwaliteit van een examen aan de hand van het protocol in bijlage 1 en het toetsplan van een opleiding¹⁰.
3. In het toetsplan staat, conform het toetskader van de UT, aangegeven hoe de eindkwalificaties van de opleiding worden afgedekt door de leerdoelen van de verschillende onderwijseenheden. Ook staat aangegeven op welke manier complexe vaardigheden worden aangeleerd en getoetst (leerlijnen).
4. In het toetsplan is eveneens opgenomen of onderwijseenheden die onderdeel zijn van de opleiding gebruik maken van zgn. "rapportvergaderingen" voor het bespreken van individuele twijfelgevallen. Vermeld wordt volgens welke spelregels en procedures beslissingen zullen worden genomen. Beslissingen inclusief onderbouwing daarvan, worden op papier vastgelegd en opgenomen in het dossier van de onderwijseenheid (module- of cursusdossier).
5. Bij wijziging van het opleidingsprogramma, de leerdoelen, of de toetsing daarvan, kan het toetsplan van de opleiding worden aangepast. De examencommissie wordt van de veranderingen op de hoogte gebracht en zal het aangepaste toetsplan beoordelen om de kwaliteit van het examen te borgen. Dit moet nog met de OLD's worden besproken en worden opgenomen in de cyclus tot standkoming OER
6. Er vindt jaarlijks een gesprek plaats tussen (afgevaardigden van) de examencommissie en het opleidingsbestuur over de kwaliteit van de tentamens en examens en de verbeteringen die de opleiding daarin zal aanbrengen. De afspraken worden vastgelegd en gemonitord.

Artikel 19: Regels ten aanzien van de borging kwaliteit van tentamens en toetsen

1. Een opleiding is opgebouwd uit onderwijseenheden (cursussen of modules). Voor elke onderwijseenheid zijn (aansluitend bij de eindkwalificaties van de opleiding) expliciet leerdoelen geformuleerd. De leerdoelen worden voor aanvang van het studiejaar bekend gemaakt aan de studenten.
2. Elke onderwijseenheid wordt afgesloten met een tentamen. In het tentamen wordt getoetst of de student voldoet aan de leerdoelen van de onderwijseenheid. Het tentamen kan zijn samengesteld zijn uit meerdere toetsen (BSc OER art 4.1. lid 2; MSc OER art. ....).
3. De wijze waarop het tentamenresultaat volgt uit de toetsen is per onderwijseenheid vastgelegd in een toetsschema (OER art. 4.4 lid 1; MSc OER art. ....).
4. Tentamens en toetsen voldoen, conform het toetskader van de UT, aan de kwaliteitseisen validiteit, betrouwbaarheid en transparantie.
5. De examencommissie borgt de kwaliteit van tentamens en toetsen aan de hand van de protocollen in bijlage 1 en het toetsschema van een onderwijseenheid, de toetsen waaruit het tentamen is opgebouwd en de bijbehorende beoordelingsinstrumenten, zoals scoringsvoorschriften, normering en cesuur. De examencommissie wordt door het opleidingsbestuur die de toetsschema's vaststelt op de hoogte gebracht van wijzigingen.
6. De borging kan onder andere plaatsvinden door het beoordelen van dossiers van de onderwijseenheden¹¹ of door gesprekken met examinatoren. De examencommissie kan zich hierbij laten ondersteunen door experts.

⁹ De examencommissie kan ten behoeve van kwaliteitsborging het aantal protocollen in de loop der tijd uitbreiden.

¹⁰ In het UT toetskader is opgenomen dat elke opleiding een toetsplan heeft. De UT heeft, ter ondersteuning van de opleidingen, een format voor een toetsplan ontwikkeld.

7. Eventuele afspraken die worden gemaakt naar aanleiding van borgingsactiviteiten worden vastgelegd en gemonitord.

Artikel 19a: Regels ten aanzien van de borging kwaliteit van eindwerkstukken¹²

1. Wat betreft de borging van de kwaliteit van de toetsing van de eindwerkstukken zal de examencommissie gebruik maken van de rapportages van de opleiding over de kwaliteitsbewaking en -verbetering zoals die voor de opleiding periodiek worden opgesteld.
2. De in lid 1 bedoelde rapportages zullen worden besproken in een gesprek met de opleidingsdirecteur. De afspraken worden vastgelegd en gemonitord.
3. De examencommissie kan ook externe deskundigen vragen eindwerkstukken te her-beoordelen om te onderzoeken welke maatstaven binnen de opleiding worden gebruikt bij de beoordeling van eindwerkstukken.

Paragraaf 5: Richtlijnen en aanwijzingen om tentamens en examens te beoordelen en de uitslag vast te stellen (WHW art 7.12b lid 1b)

Artikel 20: Richtlijnen algemeen

1. De examencommissie kan richtlijnen en aanwijzingen geven met betrekking tot de beoordeling van het tentamen en examens en met betrekking tot de vaststelling van de uitslag van het tentamen (WHW art. 7.12b lid 1b). De richtlijnen die de examencommissie geeft hebben met name betrekking op het borgen van de kwaliteit van tentamens en examens, mede in het licht van de kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad.
2. De examinatoren verstrekken de examencommissie de gevraagde inlichtingen. (WHW art. 7.12c)

Artikel 21: Richtlijnen en aanwijzingen met betrekking tot de beoordeling van tentamens en toetsen

Toelichting bij lid 2: De examencommissie moet vaststellen of een student die zij een getuigschrift uitreikt aan de eindkwalificaties voldoet. Daarbij worden de eindkwalificaties afgedekt door de leerdoelen van de onderwijseenheden. Een aanzienlijk deel van de leerdoelen moet individueel getoetst zijn om te kunnen garanderen dat elke individuele student de eindtermen bereikt. Een en ander zal afhangen van de eindtermen van de opleiding en het toetsplan. De examencommissie moet hier een keuze maken.

1. In het toetsschema van de onderwijseenheid is opgenomen in welke vorm toetsen worden afgenomen, wat de reparatiemogelijkheden zijn, het minimum vereiste cijfer per toets en de bijdrage van een toets aan het eindcijfer (BSc OER art. 4.4; **MSc OER art.**). *Het toetsschema is opgenomen in het dossier van de onderwijseenheid.*
Op het onderwijsrooster is goed aangegeven wanneer welke toets wordt afgenomen.
2. Het tentamencijfer is gebaseerd op minimaal **50/70** % individuele beoordeling¹³.
3. De coördinerend examinator draagt er zorg voor dat de studenten tijdig (voor aanvang van het onderwijs) voldoende inzicht kunnen krijgen in de eisen die bij de tentamens worden gesteld, en dat deze eisen op geëigende wijze (Blackboard) worden gepubliceerd.
4. De beoordelingscriteria voor verschillende toetsen van het tentamen worden bij aanvang van de onderwijseenheid aan studenten bekend gemaakt via de geëigende kanalen (Blackboard).
5. Indien een toets door verschillende examinatoren wordt beoordeeld, draagt de verantwoordelijke examinator er zorg voor dat de beoordelingscriteria door alle examinatoren op eenzelfde manier worden geïnterpreteerd en gehanteerd (beoordelingen uniform en consistent).
6. Voor alle gehanteerde toetsvormen worden beoordelingsinstrumenten (scoringsvoorschriften, beoordelingsformulieren of –rubrics, normering, cesuur) gebruikt. Beoordelingsbeslissingen worden schriftelijk vastgelegd en beargumenteerd.

Artikel 22: Richtlijnen en aanwijzingen met betrekking tot de beoordeling van eindopdrachten

1. Voor de beoordeling van de bacheloropdracht wordt een bachelorcommissie ingesteld uit de voor deze onderwijseenheid aangewezen examinatoren. Minstens één examinator is gepromoveerd. De commissie bestaat tenminste uit:
  - a. een eerste inhoudelijk deskundige examinator, tevens begeleider van de opdracht van de student;

---

¹¹ Als eerste stap kan de examencommissie bijvoorbeeld nagaan of alle informatie voorhanden is.

¹² De borging van de kwaliteit van eindwerkstukken verdient extra aandacht omdat hier niet één verantwoordelijke examinator wordt aangewezen en veel examinatoren betrokken zijn bij de beoordeling van deze onderwijseenheid.

¹³ .

- b. een tweede deskundige examinerator die betrokken is bij de beoordeling van het concept eindverslag en het eindverslag;
- c. eventuele praktijkdeskundigen in de rol van adviseur.
- 2. Voor de beoordeling van de bacheloropdracht wordt gebruik gemaakt van het beoordelingsformulier voor de BSc-opdracht van de opleiding.
- 3. Voor de beoordeling van de masterthesis wordt een mastercommissie ingesteld uit gepromoveerde examinatoren¹⁴. Tot de mastercommissie behoren ten minste:
  - a. een eerste examinerator, tevens begeleider van de opdracht van de student;
  - b. een tweede inhoudelijk deskundige examinerator die betrokken is bij de beoordeling van het concept eindverslag en het eindverslag;
  - c. eventuele praktijkdeskundigen in de rol van adviseur.
- 4. Voor de beoordeling van de MSc opdracht wordt gebruik gemaakt van het beoordelingsformulier voor de MSc opdracht van de opleiding.

Artikel 23: Richtlijnen en aanwijzingen met betrekking tot het vaststellen van de uitslag

- 1. Wanneer bij het afnemen van de toets blijkt dat er een foute inschatting is gemaakt ten aanzien van de maakbaarheid binnen de beschikbare tijd, ten aanzien van de eenduidigheid van de vragen of ten aanzien van de moeilijkheidsgraad, is de examinerator bevoegd hierop aangepaste normen, zoals bedoeld in lid 2 van dit artikel, voor te schrijven. Deze nieuwe normen mogen niet ten nadele van de studenten uitwerken. De wijziging wordt schriftelijk vastgelegd en gearchiveerd in het dossier van de onderwijseenheid.
- 2. *Sterk aanbevolen wordt een toets-analyse uit te voeren voordat de uitslag wordt vastgesteld.*

Artikel 24: Richtlijnen en aanwijzingen met betrekking tot het voorkomen van fraude waaronder meelift gedrag en plagiaat

- 1. In het reglement van orde bij toetsen (zie bijlage x1) is vastgelegd wat onder fraude wordt verstaan.
- 2. Examinatoren wordt dringend aanbevolen alvorens werkstukken te beoordelen een plagiaat checker te gebruiken

---

¹⁴ De examencommissie kan in een besluit vastleggen dat promovendi onder bepaalde omstandigheden (bijv. reeds 2 jaar bezig met promotieonderzoek/artikel in wetenschappelijk tijdschrift) ook als examinerator mogen optreden.